

Insikter och åsikter

Arbetarnas bildningsförbund (ABF) har i samband med en stor föreläsningsserie i internationella frågor anordnat en kunskaps- och opinionsundersökning med svar från omkring 2.000 deltagare (av vilka dock blott en bråkdel svarat på varje särskild fråga). Undersökningens resultat har levt till debatt i pressen. Dessa resultat tyder på, säger man å ena sidan, att undervisningen varit bristfällig, de visar tvärtom, sägs det i andra tidningar, att ABF utmärkt fyllt sin uppgift. Dylka extrema uttalanden skulle säkerligen inte ha fallits om man närmare tagit reda på studieplaner och rapporter om svaren på de ställda frågorna. ABF:s redogörelser ger inte anledning till generella och onyanserade omdömen, men de är av ganska stort allmänt intresse.

Uppgifterna om kursernas uppläggning och de främst anlitade föreläsarna ger intrycket att undervisningen varit av god kvalitet, med strävan att uppnå tillbörlig objektivitet. Möjligen kan man, som så ofta i dylka sammanhang, mistänka en idylliserande tendens; Förenta nationernas insatser har uppenbarligen överskattats, och viljen att se världsläget någorlunda ljus framskymtar i olika sammanhang. Det hade, synes det, varit vida bättre att behandla sådana ämnen som FN och Atlantpakten i debatter mellan personer med olika åsikter än att lita till föreläsningar som nästan ofrånkomligt blir mer eller mindre officiella och välvilligt överslätande. Dessa anmärkningar rubbar emellertid inte väsentligt omdömet om kursernas — av tillgängliga handlingar att döma — respektabla beskaffenhet.

Att använda ordet opinionsundersökningar för de frågor som ställts till kursdeltagarna är kanske väl högtidligt; det var snarast (som ABF själv betonar) ett slags frågesport som anordnades. En grupp frågor gällde kunskaper: om Sverige tillhörde Atlantpakten, om Kanada är medlem av samväldet, om Indonesien och Indokina är samma länder osv. Att omkring 30 procent av deltagarna i en utrikespolitisk kurs (efter kursen) svarade rätt på så enkla frågor är ingenting att förvåna sig över; då man på vissa håll prisat den höga kunskapsnivån är väl detta blott ett uttryck för den vanliga tanklösheten att finna vad som är över 50 procent bra. Snarare bör det betonas att det stora antalet ovetande tyder på ett enormt behov av elementär utrikespolitisk

undervisning.

En andra grupp av frågor (eller rättare påståenden som skall besvaras med ja eller nej) anges gälla åsikter. Det är egentligen svaren i ett av dessa fall som väckt uppmärksamhet. Påståendet "Sovjet och Förenta staterna är lika goda kalsuppare och har samma skuld till det kalla kriget" (en simpel och dålig formulering) ansågs

av omkring 50 procent av de tillfrågade vara riktigt. Svenska Dagbladet har i anslutning härtill hävdad att deltagarna måste ha varit ytterst okunniga. Andra tidningar, Morgon-Tidningen, Aftontidningen, Expressen, säger att här är det fråga om åsikter, och man bör väl ha full frihet att välja sådana — Aftontidningen förklarar till och med i en enfald som närmar sig det brottsliga att deltagarna visat sin tanke-skärpa genom att reagera mot "den bild av världen som dominerat opinionsbildningen i hela den västliga världen".

Att Svenska Dagbladet har rätt på den punkten lär vara svårt att vid eftertanke förneka annat än på kommunistiskt håll. Kommunisterna kan med gott samvete förneka det, ty de bestrider skillnaden mellan insikt och åsikt; en människas hela syn på världen bör enligt dem bestämmas av det politiska målet. För andra är det tydligt att det här ej är fråga om åsikt, utan om insikt; det historiska förloppet efter 1945 vittnar klart om att Ryssland och USA inte är lika goda kalsuppare, att de inte har samma skuld till det kalla kriget. Eller vill man totalt relativisera hela historien: Skall det sägas vara en fråga om åsikt, inte om insikt, huruvida Hitler mördade judar, huruvida Ryssland anföll Finland 1939 eller tvärtom, huruvida de baltiska staterna erövrades eller frivilligt anslutit sig till Sovjet?

Men självfallet är det ofta svårt att skilja mellan insikter och åsikter. Ofta antas att åsikter består i värderingar av ett visst förhållande. Men det är tydligt att skilda värderingar i regel beror på skilda föreställningar om det faktiska läget. Då exempelvis den ene säger sig tycka om kineser, medan den andre avskyr dem, är det sällan på grund av olika uppfattningar rörande vad som är gott, utan på grund av olika "åsikter" rörande kinesernas beskaffenhet. Vid ABF:s opinionsundersökning visade det sig att de flesta tyckte bäst om amerikaner bland fem angivna folk; sedan kom finnar, fransmän, ryssar och zigenare. Ingen tror väl att denna rangskala berodde på att de svarande hade stridiga idéer om hur människor borde vara; de tänkte sannolikt efter samma schabloner, men de hade fått för sig att de värderade egenskaperna var mera vanliga bland amerikaner (eller finnar osv.) än bland andra.

Väsentligare i detta sammanhang är att inte mindre än 30 procent ansåg den vita rasen överlägsen andra folk och att de flesta inte ville tänka sig en neger som medlem av den egna familjen. Här framträder rasfördomar som uppstått och bevarats genom oriktiga uppgifter, genom bristande kunskap. Vad som behövs för att få bort dessa fördomar är inte nya värderingar, utan helt enkelt grundligare insikter.